

Antik Çağ'da Beslenme ve Damak Tadı*, yazar Ali Güveloğlu (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, Aralık 2018), 272 sayfa, ISBN: 9786059460750.

A Review of *Antik Çağ'da Beslenme ve Damak Tadı* by Ali Güveloğlu (İstanbul: Pinhan Publishing, December 2018), 272 pages, ISBN: 9786059460750.

Muhammed UÇ**

Öz

Beslenme, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından birisidir. Bu ihtiyaç, tarih boyunca türlü şekillerle giderilmiş; kimisi varlığını sürdürürken kimisi de yok olup gitmiştir. Dolayısıyla beslenmenin bilinen en eski dönemlerde nasıl yapıldığı, sanatsallığı, sıhhiyeti yahut damak tadına uygunluğu merak konusu olmuştur. Bu bağlamda Ali Güveloğlu beslenmenin birden çok alanla ilişkisinin bulunduğundan hareketle, *Antik Çağ'da Beslenme ve Damak Tadı* adlı eserini kaleme almıştır. Antik dönemin kurucu özelliği de dikkate alındığında bu eser, çağdaş veya ardıl civar topluluklar ve medeniyetler için de dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Antik Çağ, Ali Güveloğlu, Beslenme, Damak Tadı, Kitap Değerlendirme.

Abstract

Nutrition is one of the most basic needs of human beings. This need has been met in various ways throughout history; while some survived, some perished. Therefore, it has been a matter of curiosity about how the nutrition was made in the earliest times, its artisticness, healthiness or suitability to the taste of the palate. In this context, Ali Güveloğlu wrote his work named *Nutrition and Taste in the Ancient Age*, considering that nutrition has a relationship with more than one area. Considering the founding characteristic of the ancient period, this work is also noteworthy for contemporary or successive surrounding communities and civilizations.

Keywords: Ancient Age, Ali Güveloğlu, Nutrition, Taste, Book Review.

Modern dönemde kullanılan veya birtakım değişimlerle birlikte profesyonel bir şekilde yeniden kullanılmaya çalışılan, birçok bilgi yahut malzemenin nüvesini barındıran ve inşa edici bir sürece tekâbül eden Antik Çağ, aynı zamanda yemek ve beslenme kültürü açısından birtakım esâs unsurların da özünü içeren bir zaman dilimidir. Bu itibarla, söz konusu dönem insanı ve onun yapıp ettikleri çeşitli vesilelerle araştırma konusu olmuştur.

Antik Çağ'da Beslenme ve Damak Tadı adıyla yayımlanmış olan ve bizim de değerlendirmesini yapacağımız yapıt, Antik Çağ'a ait yeme ve içme konusuna yer vererek esasında tarih ilmini bir de sosyolojik açıdan ele almayı hedeflediği intibamı uyandırmaktadır.

* Geliş Tarihi: 31.03.2021, Kabul Tarihi: 11.05.2021

** Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı, mmuccii@outlook.com.tr, Orcid: 0000-0001-7576-5225.

Eser, “Giriş”ten sonra beş ana bölüm, “Sonuç” ve “Küçük Sözlük” kısımlarından oluşmaktadır.

Antik döneme dair yapılan çalışmaların daha çok siyasî ve askerî alana yoğunlaştırıldığını ifade ederek eserine giriş yapan Güveloğlu, Antik Çağ insanının tam olarak ne yediğine ulaşmanın zorluğunu dile getirmektedir. Aynı şekilde söz konusu döneme gelinceye kadarki süreçte insanoğlunun sergüzeştine değinmektedir. Çalışmasındaki esas gayesinin ise “*insanoğlu ilk kez nerede, ne zaman ve ne amaçla yemek pişirmeye başladı?*” (s. 20) sorusuna cevap bulabilme olduğunu söylemiştir.

“Bir Masada İki Tabak” başlığıyla çalışmanın ana bölümüne giriş yapan yazar, bu bölümde Antik dönemin Akdeniz’e yerleşmiş en önemli iki uygarlığı olan Hellen ve Roma uygarlıklarının yemek kültürü ve âdetleri hakkında ilgili kaynakları temel alarak malumât sunmaya çalışmıştır. Hayli uzun tutulan bu bölüm üç kısım olarak incelenmiş; yeterli ve gerekli anlamlandırmanın sağlanabilmesi amacıyla Hellen ve Roma dönemine ait destan geleneğinden nesre; komedi türündeki anlatılardan pastoral yazınlara değin oldukça geniş bir literatür kullanmıştır. Aynı minvalde yazar, geriye kalan bölümleri de içerikle uyumlu olacak şekilde başlıklandırdıktan sonra tiranlıkları, aristokrasizmi, krallıkları ve onların besin maddelerini bahse konu edinmiştir. Güveloğlu, menşei itibariyle Doğu’ya yani rakip devlet olan Persler’e ait olan şölen kültürünün, Hellen ve Roma uygarlıkları tarafından Büyük İskender’in (III. Aleksandros) askerî amaçlı yapmış olduğu seferler sonucunda hoş karşılanmaya başlandığı görüşündedir. Bu görüş ise şölen kültürünün, Büyük İskender’in -ki onun Doğu ile Batı’yı aynı havzada toplayabilme amacıyla hareket ettiği tarihî verilerle sabittir- antik dünyanın batısına kültürel bir armağanı olduğunu göstermektedir. Müellif, daha kapsamlı bir çerçeve oluşturabilmek adına filozoflar ve hekimlerin beslenme hakkında takındıkları tavırlara değinmiştir. Bu doğrultuda, hekimlerin filozoflara nazaran daha ılımlı olduklarını söylemiştir. Böyle bir sonuca ulaşmasının altında yatan ana nedenin ise filozofların (daha çok yaşlılık dönemlerinde neşvünema bulan) yasakçı/gelenekçi bir konumda olduklarını oysa hekimlerin her şeyden yeteri miktarda ve ölçülü olarak yenilmesi tavsiyesinde bulunmalarından kaynaklı olduğunu ifade etmiştir.

Güveloğlu, “Kalabalık Sofralar” ve “Önce Düşün Sonra Ye!” başlıklarını verdiği ikinci ve üçüncü bölümlere ise sırasıyla ‘*İmparator Sofraları*’ ve ‘*Eski Yunan ve Roma’da Filozof Sofraları*’ isimli daha önceki makalelerini eklemiştir. Söz konusu makaleler çalışmaya zenginlik ve kapsam genişliği katmıştır. Ancak dil ve üslup yönüyle ilgili bölümlerle bütünleştirilemediği hissedilmektedir. Bu durumun giriş bölümünde yazarın kendi ifadesiyle *tekrar gözden geçirilerek kaleme alınmasının* (s. 26) etkisiyle eserden ayrı çalışmalar olduklarını beyan etmesinden kaynaklı olabileceği de ihtimal dahilindedir. Zira bu çalışmalar, nihayetinde eserden önce kaleme alınmış makalelerdir.

“Aşçı ile Tava” başlığını taşıyan dördüncü bölümde, beslenme süreçlerinde ihtiyaç duyulan ekip ve ekipmanların üzerine değerlendirmelerde bulunmaktadır. Aynı zamanda imkan nispetinde ekipmanlara dair görsel veriler kullanılarak antik dönem insanın beslenmeye hazırlık aşamasında nasıl bir yol izlediğine dair malumât okuyucuya aktarılmaya gayret edilmiştir.

“Ne Yediğine Dikkat Et!” başlıklı beşinci ve son bölümde beslenme-sağlık ilişkisine yer verilmiştir. Dönemin en meşhur hekimi olan Hippokrat’a (yak. m. ö.460-337) -eserde ayrı bir konu veya başlıkla sunulmasa da- ayrı bir parantez açmakta fayda vardır. Hippokrat, kendi tıbbî malumâtıyla kendisine kadar ulaşmış olan doğa filozoflarının görüşlerini yeniden yorumlamıştır. Günümüzde de kendisini, etkisini ve adını devam ettiren bir konuma taşımıştır. Ne var ki bunca önemli gelişmenin tek kişi tarafından üretilmiş ol(a)mayacağı noktasından hareket eden bazı yazarların da varlığı bilindiğinden Güveloğlu’nun bu konuda ihtiyatlı davrandığı görülmektedir.

Siyasî, iktisadî, toplumsal, kültürel, tıbbî vb. birçok yönden kurucu ve inşâ edici bir dönem olan Antik Çağ’ın daha spesifik bir konusu olan beslenme ve damak tadına dair genel malumât vermeyi amaç edinen eser, söz konusu zaman dilimine ilgi duyan her kesimden insanın kolaylıkla anlayabileceği ve suhûletle zihninde somutlaştırabileceği bir üsluba sahiptir. Oldukça yalın bir dil kullanımı tercih edilmekle birlikte akademik kaygı da ihmal edilmemiştir. Aynı zamanda yeri geldikince imkan nispetinde gerekli görsel destekler de sağlanmıştır. Her bölüme isim verilmesi sırasında

beslenme ve yemek literatürüne ait kavramlar üzerinden tarihî verilerle bağlantı kurularak başlık atılması da çalışmanın özgünlüğünü arttırmıştır. Diğer yandan eserin bölümleri arasında hacim yönüyle umumî olarak dengeli bir dağılımın yapıldığı dikkat çekmekle birlikte ilk ana bölümün daha uzun tutulduğu görülmektedir. Her ana bölümün sonunda ‘değerlendirmeler’ başlığı açılarak eser sahibinin görüş ve çıkarımlarının bulunması da okuyucuya destek sağlar niteliktedir.

Ne var ki, kitabın isimlendirilmesinde ‘Antik Çağ’ gibi geniş kapsamlı bir mefhumun -her ne kadar Batı uygarlığı ve medeniyetiyle özdeşleşmiş olsa da- tercih edilmesine ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Zira bu dönemin birbirinin devamı addedilebilecek uygarlıklar temelinde incelenerek sadece Hellen ve Roma dönemine ait bilgiler verilmesi ve böyle bir yolun takip edileceğinin de dile getirilmesi, eser isimlendirilmesinde daha hususî bir kavramdan yana tercih yapılmasını gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda Hellen ve Roma uygarlıklarının araştırma konusu edileceği teziyle hareket edilerek (s. 15) çağdaş diğer kültür ve medeniyetler hakkında aktarılagelen rivayetler üzerine değerlendirmelere yer verilmesi hem çalışmanın iddiasıyla tenâkuz arz etmekte hem de yapının kapsamının dışına çıkıldığını hissettirmektedir. (s. 57)

Eserde kaynaklardan yapılan aktarmalarda birtakım kelimelerin ve yazarların isimlerinin asıl yapının bozulmaması adına orijinal yazımlarından istifade edildiği görülmektedir. Bu kavramların “ne”liğine ve “nasıl”lığına dair öz bilgilerin elde edilebilmesini de göz ardı etmeyen Güveloğlu, çalışmanın nihâî kısmına takrîben on sayfa ve seksen beş kelimedenden oluşan bir “sözlükçe” eklemiştir. ‘Küçük Sözlük’ başlığıyla esere dahil edilen bu sözlükçede yer alan mefhumların, alfabetik bir düzen çerçevesinde sıralandığı görülmektedir. Hemen her kelimenin manasının yanında bir de kelimelerin tarihî süreç içerisinde ortaya çıkışlarının ve gelişimlerinin işlenmesine gayret edilmiştir. Böylelikle çift yönlü bir fayda sağlanmıştır. Yazar, incelediği dönemin birincil kaynaklarından yararlanırken ana ve özgün yapıyı koruyarak çalışmasına zenginlik katmış; aynı zamanda okuyucunun daha etkili bir anlayış sağlayabilmesi için de sözlükçeye yer vermiştir. Dolayısıyla hem müellif hem de okuyucu açısından

kolaylık sağlanması amaçlanmıştır. Böylece okur, kendisine yabancı gelen kavramların muhtevasına dair malumâta başka bir kaynağa ihtiyaç duymaksızın elindeki eser üzerinden ulaşabilme imkanına sahip kılınmıştır.

Sonuç olarak, hemen her yönüyle az bilinen bir dönemin (Antik Çağ) daha az bilinen bir mevzusunu (beslenme) araştırma konusu edinen bu çalışmanın, haddizatında ülkemizde antik dönem insanının besini yahut beslenme düzeni hakkında yapılan akademik çalışmaların azlığı da dikkate alındığında, literatüre yapmış olduğu katkının kıymeti ortaya çıkmaktadır. Antik Çağ, aydınlatılmayı bekleyen meselelere yeni/farklı bakış açılarıyla bahse konu edinmeyi amaçlayan araştırmacılara münbit bir alan sunma vasfını sürdürmektedir. Aynı zamanda İslâm dini ve medeniyetinin zuhur ettiği bir döneme de doğrudan veya dolaylı olarak etkileri bulunduğu İslâm tarihi ve sahasında daha kapsamlı ve objektif araştırmaların elde edilmesi yönüyle de ayrı bir öneme sahiptir.

Kendisine has özelliklere sahip olan İslâm medeniyeti tarih, edebiyat, felsefe vb. alanları ayrı ayrı içerisinde bulundurmaktadır. Söz konusu disiplinlerin birbirleriyle ilişkilerinin veyahut herhangi bir konunun bu disiplinlerce ele alınış tarzının önemsenmesi, medeniyetin zenginliğine ve gelişip büyümek istediğine işaret eder. Bu itibarla, teşekkül etmeye başladığı ilk andan itibaren civar medeniyetlerle etkileşime giren İslâm medeniyetinin kültürel olarak ne kadar etkilendiği, İslâm'ın ilk muhatapları olmaları hasebiyle Arapların Antik Çağ kültürlerinden ne kadar haberdar oldukları bilinmeye muhtaçtır.

Her ne kadar antik dönem ve devamındaki diğer dönemlendirmeler, İslâm medeniyeti tarih sınıflandırmasını yansıtan bir tarih taksimi değilse de söz konusu çağa dair malumâtın artması, paralel olarak çevre kültürlerine dair verilerin de artacağı manasına geleceğinden karşılaştırmalı medeniyet tasavvurları çalışmalarına da kapı aralayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Böylelikle Doğu-Batı rekabetinin sürdüğü bir zaman diliminde beklenmedik bir yönden -güneyden- doğan yeni bir medeniyetin özgünlüğü, değişimi ve dönüşümünün izleri de sürülebilecektir. Zira olay, olgu ve kavramlara birbirinden farklı anlamlar yüklense de birbiriyle ilişkisi bulunan silsilelerin

tamamen bağımsız olduğu düşünölemeyeceği gibi mevcut olan dinamikleri bütünüyle görmezden geldiği de söylenemez. Bu ve benzeri spesifik konuları ele alan çalışmaların aynı minvalde zaman zaman kıyaslamalara da yer verilerek İslâm medeniyetinin ilk dönemlerine (özellikle Pers/Sâsânî) dair çalışmaların yapılması temenni edilmektedir.